

№ 212 – ноември 2012

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година ОБЛАСТ МОНТАНА – основни резултати

Обща характеристика на областта

Област Монтана е разположена в Северозападния район и е една от 28^{-те} области на България (ниво NUTS 3 от Общата класификация на териториалните единици за статистически цели на ЕС). Общата площ на областта е 3 635.6 кв.км., което представлява 19.4% от територията на района и 3.3 % от територията на страната. Броят на населените места е 130, администрирани в 11 общини, като градовете са 8, а селата – 121 и 1 манастир - Клисурския. В областта живеят 148 098 жители или 2% от населението на страната. Общият размер на използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 416 262 дка или 39% от територията на областта.

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Броят на земеделските стопанства в Област Монтана е 9 653 бр., което представлява 18.8 % от стопанствата в Северозападния район и 2.6% от стопанствата в страната. Използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 416 262 дка и е разпределена в 9 189 стопанства. Средната стойност на ИЗП за областта е 154.1 дка или 52% над средната за страната – 101.3 дка. Броят на стопанствата, които не разполагат с ИЗП е 464. С най-голям дял на ИЗП е Община Вълчедръм – 20.4%, разпределена между 761 земеделски стопанства със средна ИЗП в размер на 380.3 дка. Общините Монтана и Лом съответно са със 17% и 18% дял на ползваната земя, а Георги Дамяново е с 1%. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП са 319 бр. (3%) и обхващат 89% (1 259 559 дка) от ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 6 686 бр. или 73% от стопанствата с ИЗП в областта, но обработват 1% (18 399 дка) от ИЗП.

Таблица 1 Разпределение на земеделските стопанства в Област Монтана според размера на ИЗП по общини

Община	Общо			ИЗП (дка)										
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Среден размер (дка)	= 0,0	> 0,0 и < 10,0	≥ 10,0 и < 20,0	≥ 20,0 и < 100,0	≥ 100,0 и < 500,0	≥ 500,0	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства
БЪЛГАРИЯ	370 222	36 169 647.3	101.3	13 148	248 015	816 280.7	46 944	625 506.8	41 124	1 631 422.8	12 828	2 786 112.8	8 163	30 310 324.2
Област Монтана	9 653	1 416 262.3	154.1	464	6 686	18 398.7	847	11 302.2	928	39 270.3	409	87 731.7	319	1 259 559.4
Берковица	1 038	30 968.4	32.7	92	747	2 720.1	93	1 280.8	80	3 196.4	17	3 015.9	9	20 755.2
Бойчиновци	952	189 702.0	204.2	23	690	1 568.3	57	749.7	82	3 721.9	61	12 339.6	39	171 322.5
Брусарци	563	92 680.5	168.2	12	366	1 037.9	48	644.6	83	3 750.0	35	7 112.4	19	80 135.6
Вълчедръм	764	289 404.7	380.3	3	504	524.0	29	387.3	94	4 687.0	76	17 607.8	58	266 198.6
Вършец	878	17 996.6	22.7	84	584	1 866.4	103	1 337.9	75	2 737.6	24	4 362.8	8	7 691.9
Георги Дамяново	492	11 262.7	23.2	6	385	1 568.9	54	706.0	34	1 408.5	7	с	6	с
Лом	1 341	254 698.2	202.5	83	1 082	2 625.1	52	687.9	74	3 096.2	22	5 410.4	28	242 878.6
Медковец	443	145 656.1	331.0	3	211	224.9	34	457.3	91	4 290.1	59	12 979.7	45	127 704.1
Монтана	1 927	239 039.3	133.8	141	1 264	3 427.5	198	2 701.4	192	7 805.0	56	11 602.6	76	213 502.8
Чипровци	731	12 494.9	17.1	2	488	2 010.3	149	1 959.6	71	2 356.4	20	с	1	с
Якимово	524	132 358.9	260.0	15	365	825.3	30	389.7	52	2 221.2	32	6 938.6	30	121 984.1

Резултати и анализи

Разпределение на ИЗП в Област Монтана

Използваната земеделска площ в размер 1 416 262 дка е разпределена на 9 189 земеделски стопанства с местонахождение на територията на Област Монтана. Броят на стопаните, които са физически лица, е 9 004 и те стопанисват 33% от ИЗП, като средната ИЗП на стопанство е 52.6 дка. Търговските дружества са 120 и те ползват 46% от ИЗП със средна площ от 5 367.7 дка. На територията на областта работят 42 еднолични търговци, които стопанисват 13% от ИЗП, като средния размер на стопанствата е 4 317.1 дка. 14 са кооперациите на територията на областта, които стопанисват общо 7% от ИЗП със среден размер на площите 7 461.7 дка. 9 са сдруженията и стопанствата с друг юридически статут (манастри, училища, институти и др.), те ползват 1% от ИЗП при средна площ от 1 397 дка. Собствена на стопанствата е 16.7% от използваната земя, а 83.3% е наета. 88% от използваната земя е собственост на физически лица.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата

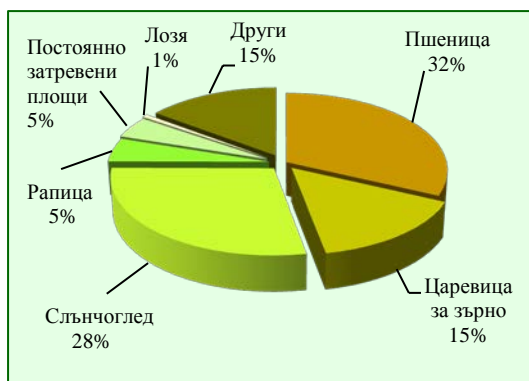
Фигура 1

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Разпределение на ИЗП в Област Монтана по култури

Фигура 2

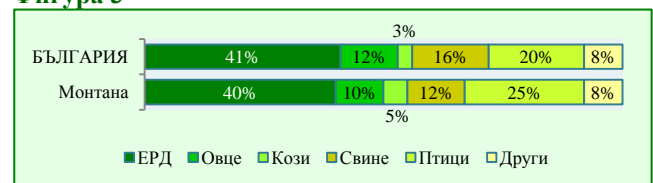
Обработваемата земя в областта е 1 335 838 дка или 94% от ИЗП на областта и е разпределена в 6 076 земеделски стопанства. Зърнените култури заемат най-висок относителен дял от ИЗП на областта – 55%. От тях 58% е дялът на пшеницата, която заема и 32% от ИЗП. Царевицата за зърно е 15% от ИЗП и 27% от зърнените култури. Техническите култури заемат 33% от ИЗП и се отглеждат в 857 стопанства. Най-много площи с технически култури има в община Вълчедръм (23%). Слънчогледът и рапицата заемат съответно 28% и 5% от ИЗП на областта. Фуражните култури са 3% от ИЗП, 50% от тях е дялът на временните бобови ливади и 38% на царевицата за силаж и зелен фураж. Постоянно затревените площи заемат 63 951 дка, или 5% от ИЗП на областта. Трайните насаждения са 1% от ИЗП, като 67% от тях са заети с лозя, а 4 476 дка с овощни насаждения, 22% от които са малини.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 8 481 стопанства в областта. От тях 17% отглеждат говеда, 47% – овце, 54% – кози, 39% – свине и 79% – птици. В Област Монтана се отглеждат 15 556 говеда със среден размер на стадата от 10.7 глави. Млечните крави са 10 000 броя. Говедата, овцете и козите се отглеждат основно в стопанства на физически лица, съответно 76% от говедата, 93% от овцете и 99.5% козите. Юридически лица отглеждат 48% от свинете, а в стопанства на физически лица са 52%. Търговските дружества отглеждат 77% от птиците. В 939 стопанства се отглеждат 16 348 пчелни семейства, от тях 99% са в стопанства на физически лица.

Разпределение на животинските единици

Фигура 3

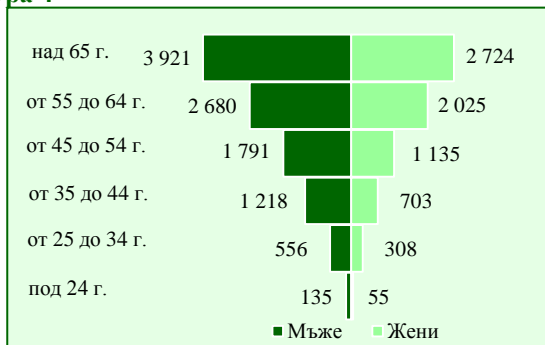

Животинските единици са стандартни единици за измерване, които позволяват обединяване на различните категории животни, с цел сравняването им.

РАБОТНА СИЛА

Брой на лицата, заети в земеделието в зависимост от пола и възрастовата група

Фигура 4

В земеделските стопанства през 2010 година са работили 17 251 души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е 10 278 годишни работни единици (ГРЕ). Като семейна работна ръка участват 15 673 лица или 91% от заетите в земеделието в областта. Несемейна работна ръка (наети лица) са 1 578, които формират 9% от заетите и са отработили общо 1 464 ГРЕ. Сезонните работници са отработили 47.8 хил. човекодни, което представлява 206 ГРЕ. Жените са 40% от заетите, а мъжете – 60%. Пенсионерите над 64-годишна възраст, влагащи труд в земеделските стопанства, са 39% от заетите, а работещите до 34 години са 6%. От 9 653 управители на стопанствата (вкл. физическите лица) 79% са мъже, а 21% са жени. Управителите са отработили общо 5 840 ГРЕ. До 34 годишна възраст са 4% от тях, а над 64 години са 47%.

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

В Област Монтана преобладават стопанствата със смесено животновъдство и специализираните в отглеждането на тревопасни животни – съответно 26.5% и 22.8%. Стандартният производствен обем се формира основно от специализираните стопанства в отглеждането на полски култури (56.6%), в отглеждането на тревопасни животни (13.5%) и на свине и птици (13.0%).

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Таблица 2 Брой стопанства и площи с основни култури, брой животни и работна ръка в Област Монтана

Земеделски площи и култури	БЪЛГАРИЯ		Област Монтана	
	Стопанства (брой)	Площ (дка)	Стопанства (брой)	Площ (дка)
Използвана земеделска площ	357 074	36 169 647.3	9 189	1 416 262.3
Обработваема земя	250 728	31 249 279.8	6 076	1 335 837.8
Зърнени култури	119 640	17 961 479.9	3 614	778 889.1
- в т.ч. пшеница	49 436	11 497 374.0	1 290	452 425.4
- в т.ч. ечемик	19 759	2 523 437.0	507	86 231.0
- в т.ч. царевица за зърно	68 381	3 151 539.5	2 819	213 613.9
Слънчоглед	16 873	7 325 024.3	834	397 527.9
Рапица	1 927	2 231 852.8	30	70 355.4
Фуражни култури	75 332	1 061 335.4	1 897	37 543.9
Семейни градини	227 930	103 646.5	6 860	2 231.3
Постоянно затревени площи	107 267	3 820 229.9	2 990	63 950.7
Трайни насаждения	118 610	996 491.1	3 910	14 242.5
- в т.ч. лозя	87 002	523 356.7	3 527	9 571.2
- в т.ч. овощни видове	42 827	455 048.5	740	4 476.1
ябълки	19 138	58 509.8	402	682.4
сливи и джанки	16 273	83 745.8	289	382.6
череша и вишни	10 702	106 319.8	133	1 146.3
малини	1 231	17 541.9	143	984.6

Видове и категории животни	БЪЛГАРИЯ		Област Монтана	
	Стопанства (брой)	Брой животни*	Стопанства (брой)	Брой животни*
Говеда	95 357	576 339	1 449	15 556
- в т.ч. крави	86 210	347 291	1 230	10 013
Биволи	1 028	10 038	47	340
Овце	91 793	1 415 181	3 979	31 963
Кози	84 582	388 866	4 556	15 849
Свине	82 265	670 469	3 288	14 150
- в т.ч. свине-майки	15 235	73 547	435	1 277
Общо еднокопитни	92 806	112 632	3 112	3 393
Птици	185 455	17 491 187	6 691	824 779
- в т.ч. кокошки носачки и подрастващи	180 253	7 875 278	6 385	291 039
- в т.ч. пилета за угояване	19 457	7 564 578	663	510 776
Пчелни семейства	23 982	588 694	939	16 348

*С изключение на пчелите, които са посочени в брой на пчелните семейства.

Работна ръка	БЪЛГАРИЯ			Област Монтана		
	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка
Брой лица, влагащи труд в стопанствата	738 634	681 466	57 168	17 251	15 673	1 578
Вложен труд в ГРЕ	389 107	336 766	52 341	10 278	8 814	1 464

Таблица 3 Типология на земеделските стопанства в Област Монтана

Видове стопанства по специализация		Ед. мярка	БЪЛГАРИЯ	Област Монтана	% в областта
Общо		Брой стопанства	370 222	9 653	100.0%
		СПО (хил. евро)	2 458 262.8	79 165.7	100.0%
Специализирани стопанства — растителни култури	полски култури	Брой стопанства	63 112	833	8.6%
		СПО (хил. евро)	1 152 959.3	44 819.8	56.6%
	зеленчуци, цветя и гъби	Брой стопанства	18 223	126	1.3%
		СПО (хил. евро)	166 013.1	1 744.3	2.2%
	трайни насаждения	Брой стопанства	32 111	534	5.5%
		СПО (хил. евро)	60 544.3	989.4	1.3%
Специализирани стопанства — животинска продукция	тревопасни животни	Брой стопанства	88 630	2 195	22.8%
		СПО (хил. евро)	379 412.6	10 675.4	13.5%
	свине, птици и зайци	Брой стопанства	28 583	1 235	12.8%
		СПО (хил. евро)	348 827.3	10 322.8	13.0%
Смесени стопанства	смесени култури	Брой стопанства	14 607	191	2.0%
		СПО (хил. евро)	65 950.0	781.7	1.0%
	смесено животновъдство	Брой стопанства	50 186	2 559	26.5%
		СПО (хил. евро)	76 438.5	3 422.2	4.3%
	смесени култури и животновъдство	Брой стопанства	73 788	1 968	20.4%
СПО (хил. евро)	208 117.7	6 410.1	8.1%		
некласифицирани стопанства	Брой стопанства	982	12	0.1%	

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните за 9 653 земеделски стопанства с местонахождение в Област Монтана, които отговарят на праговете за земеделско стопанство. При анализиране на резултатите земеделските стопанства са групирани на “физически” и “юридически” лица. Едноличните търговци и сдруженията са включени в групата на юридическите лица, тъй като по размер и “поведение” са по-близо до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложи в Приложение №2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. **Обработваемата земя** е земеделска земя, която ежегодно участва в сеитбооборот – площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, както и оранжерийните площи, площите, заети с ягоди, изкуствени ливади, хмел, маслодайна роза, лавандула, угарите и площите за производство на семена и посадъчен материал.

Трайни насаждения са овощните насаждения, лозята, площите с ягодоплодни култури и разсадниците (вкл. за горски фиданки).

Постоянно затревените площи са естествените ливади и ниско продуктивните затревени площи на стопанството, които се косят или се изпасват от животните. Включват се и площите, които не се използват за производствени цели но се поддържат в добро земеделско и екологично състояние.

В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Годишна работна единица – 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни.

Период на наблюдение за площите е стопанската година: от 1^{-ва} октомври 2009 г. до 30^{-ти} септември 2010 г. Броят на животните се отчита към 31.08.2010 г. Работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се провежда от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. Събирането на информацията се осъществява от анкетьори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство, в областта и интервюираха техните стопани или управители.

По време на преброяването на територията на Област Монтана работиха 99 анкетьори и 12 контролери, които бяха специално обучени. Въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическа тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава Шеста от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).

ТИПОЛОГИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Типологията на земеделските стопанства представлява единна класификация на стопанствата в Общността съобразно техния тип по технико-икономическа насоченост и икономически размер и позволява да се определят специализацията и размерът им. Класификацията се основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми (СПО).

Типът по технико-икономическа насоченост на дадено стопанство се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на това стопанство в неговия общ стандартен производствен обем.

Стопанствата се групират в девет общи типа:

Специализирани стопанства — растителни култури

1. полски култури
2. зеленчуци, цветя и гъби
3. трайни насаждения

Специализирани стопанства — животинска продукция

4. тревопасни животни
5. свине, птици и зайци

Смесени стопанства

6. смесени култури
7. смесено животновъдство
8. смесени култури и животновъдство
9. неклассифицирани стопанства

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО'2007, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005-2009 година. Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структури в различните страни и във времето.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложи в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика за анализ на получените резултати от статистическите наблюдения, както и за изготвяне на извадки за провеждане на следващи изследвания.

Публикацията е приключена редакционно на 30 ноември 2012 г.
Редакция: МЗХ, отдел “Агростатистика”
Адрес: София, 1040, МЗХ, бул. „Христо Ботев“ № 55
Областна дирекция „Земеделие“ – Монтана
Адрес: Гр. Монтана, 3400, ул. “Генерал Столетов” № 1, ет.1

За повече информация: МЗХ, отдел “Агростатистика”
Тел./факс: 980 82 94; Е-mail: agrostat@mzh.government.bg
Интернет страница на МЗХ: www.mzh.government.bg
<http://www.mzh.government.bg/ODZ-Montana/bg/Home.aspx>
тел./факс; 096/300-728; Е-mail: odzg_montana@mzh.government.bg